

LANDSCHAPSARCHITECTEN 25 JAAR LATER

Ontwerpen en verbinden

Hanneke Kijne is ontwerpster in hart en nieren; Camiel van Drimmelen kiest juist voor de bestuurlijke besluitvorming en het gemeenschappelijk belang. Beide landschapsarchitecten moesten een dip in hun carrière overwinnen.

TEKST ALEXANDRA BRANDERHORST FOTOGRAFIE JOSJE DEEKENS

'Je bent nooit klaar in dit vak; het is heel dynamisch', vertelt ontwerper Hanneke Kijne van HOSPER, ontwerp bureau voor landschapsarchitectuur en stedenbouw in Haarlem. Ooit werkte ze, net na de studie, anderhalf jaar bij de gemeente Velsen. 'Dat was veel vergaderen en het was een enigszins verzuurde omgeving. Mensen zaten er al heel lang in een bepaalde rol. We gaven ontwerp bureaus opdracht om dingen uit te werken, maar ik wilde dat liever zelf doen.' Kijne voegde de daad bij het woord. Ze ging aan de slag als ontwerper. In 2006 werd ze mede-eigenaar van HOSPER, het bureau van de in 1997 overleden landschapsarchitect Alle Hosper, dat werd overgenomen door een deel van de werknemers. Op het hoogtepunt waren er elf eigenaren; inmiddels zijn het er vier. 'Het is erg leuk om samen sturing te geven aan het bureau en toekomstperspectief te ontwikkelen.' De economische crisis en de malaise in de bouw laten echter hun sporen na. Het aantal

opdrachten is sterk teruggelopen en vorig jaar zijn er mensen ontslagen. 'Dat was een moeilijke keuze, de sociale binding is heel sterk bij ons', verzucht Kijne. Op dit moment is ze betrokken bij een grootschalig project in China voor het maken van een stedenbouwkundig plan voor een groot nieuw stadsdeel van Fuxin en de aanleg van een park aan de oevers van de rivier. 'Je bent iets aan het verzinnen waarvan je absoluut niet weet of het zo uitgevoerd gaat worden. Dat geeft het werk een onvoorspelbaar karakter', zegt Kijne, zichtbaar enthousiast. Zo'n grootschalig project doet

'De passie voor het vak is ook een valkuil'

bovendien een beroep op haar managerskwaliteiten. Toch werkt ze tegelijkertijd vaak op een veel kleiner schaalniveau. Kijne won bijvoorbeeld een ontwerpwedstrijd met een – inmiddels uitgevoerd – ontwerp voor een cultuurplein voor een voormalige mijnbouwlocatie in het Belgische Genk. Ze gebruikte daarbij onder meer donkergrijze, doffe leisteen als verharding, met daarop roestvrijstalen meubilair en waterlevels uit: kleine fonteinen. 'We werken bij HOSPER vanuit de plek zelf. Een ontwerp moet de betekenis en het karakter van de locatie op een tijdloze manier uitdrukken.'

HOGER BOUWEN

Haar vroegere studiegenoot Camiel van Drimmelen, die tegelijkertijd met Kijne in 1987 begon met de studie Landschapsarchitectuur, voelt zich juist als een vis in het water bij de overheid. Hij werkt als senior-planoloog bij de Dienst Ruimtelijke Ordening van de gemeente

Amsterdam. 'Ik vind het hartstikke leuk om bij de overheid te werken, omdat je veel met maatschappelijke vraagstukken bezig bent. Bij de overheid ben je bovendien bij alles betrokken en voer je de regie.' Het is de taak van Van Drimmelen om de gevolgen van klimaatverandering voor Amsterdam op de agenda te krijgen en de gemeente waterbestendig te maken, samen met collega's van het waterschap. 'We zijn nu een visie aan het ontwikkelen. Zo bekijken we of we dijken moeten verhogen, regelgeving moeten aanpassen of op hogere

grond moeten gaan bouwen.' Daarnaast coördineert Van Drimmelen het overleg van de wethouders ruimtelijke ordening in de Metropoolregio Amsterdam, een regio die loopt van IJmuiden tot Lelystad en van Purmerend tot Aalsmeer. 'Wij proberen het bestuur zo goed mogelijk te faciliteren bij de besluitvorming. Ik vind de relatie tussen de inhoud en het bestuurlijke spel waanzinnig interessant. Het is ook een opgave om met zoveel partijen boven het eigen belang uit te stijgen en het gemeenschappelijk belang te versterken.'

HANNEKE KIJNE

Leeftijd: 43

Studie: Tuin- en landschapsarchitectuur 1987 – 1995

Werk: ontwerper, projectleider en mede-eigenaar bij HOSPER landschapsarchitectuur en stedenbouw

‘Ontwerpen werd als iets mystieks gepresenteerd’

Tot 2008 werkte Van Drimmelen twaalf jaar bij het Rijksinstituut voor Integraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling (RIZA) van Rijkswaterstaat. In die tijd ontwikkelde hij zijn rol als verbindende schakel tussen vakgebieden, mensen en belangen. Met zijn collega's zette hij het integraal ontwerpen binnen de organisatie op de kaart. 'De aandacht ging niet alleen meer uit naar veiligheid, maar ook naar ruimtelijke kwaliteit. Uiteindelijk speelden we een centrale rol bij het hele inrichtingsproces.' De drang om te ontwerpen, heeft Van Drimmelen niet. 'Ik vind mezelf geen topontwerper. Anderen zijn beter in tekenen. Het is mijn kracht om een vraagstuk te analyseren, er structuur in aan te brengen en gezamenlijk met betrokkenen tot oplossingen te komen. Binnen de landschapsarchitectuur word je geacht een mooi park of plein op je naam te hebben staan. Dat heb ik niet, maar ik heb wel het toekomstige rivierengebied een stuk mooier gemaakt door het ontwerpvak te introduceren bij het werk aan de rivieren.'

HOGHE AMBITIES

Haar grenzeloze ambitie is Kijne bijna opgebroken. Ongeveer vijf jaar na haar afstuderen, ze werkte toen zo'n drieënhalve jaar als ontwerper bij het Utrechtse landschapsar-

chitectenbureau OKRA, kreeg ze een burn-out. 'Ik ben mezelf verloren in mijn ambities. De ambities van het bureau en van mijzelf waren hoog en ik ben vrij perfectionistisch. De passie voor het vak maakt dat we heel gelukkig zijn, maar het is ook een valkuil.'

Kijne is een jaar bezig geweest om er weer bovenop te komen. Ze twijfelde of ze geen ander werk moest gaan doen. Tijdens haar herstelperiode gaf ze les bij Van Hall Larenstein, onderdeel van Wageningen UR, en bij de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht. 'Toen kreeg ik zelf ook weer zin om te ontwerpen', zegt Kijne. Toevallig was er bij HOSPER ruimte om haar werkzaamheden in eigen tempo op te bouwen. De burn-out heeft haar veel geleerd, zegt ze. 'Ik heb mijn eigen grenzen reëel leren inschatten. Ook heb ik van anderen geleerd om meer te improviseren.'

Nog altijd is Kijne tevens werkzaam als gastdocent, sinds 2005 bij de Academie van Bouwkunst in Amsterdam. 'Ontwerpen is moeilijk uit te leggen. Het is een uitdaging om een student te laten inzien wat hij of zij moet doen, terwijl het tegelijkertijd uit hemzelf moet komen. Als dat lukt, en een student komt met een briljant idee, dan levert dat veel op.'

Ook Van Drimmelen heeft lastige momenten

gekend in zijn werk. Tijdens zijn laatste jaar bij Rijkswaterstaat keerde de organisatie terug naar de kerntaak, waterbeheer en veiligheid. 'Men wilde alleen nog kerntaken doen, maar dat is onzin natuurlijk. Bij grote ingrepen ben je verantwoordelijk voor het landschap, dat moet je fatsoenlijk achterlaten', vindt Van Drimmelen. Er ontstonden conflicten en de sfeer werd steeds vervelender. Gelukkig vond hij al snel zijn huidige baan bij de gemeente Amsterdam.

Gedurende zijn loopbaan heeft de landschapsarchitect altijd kunnen putten uit zijn brede, Wageningse ondergrond. 'Ik gebruik de daar opgedane kennis en vaardigheden om dingen te verbinden en om een verhaal te vertellen. Vaak ook met beeld; even met een schets tonen wat je bedoelt.'

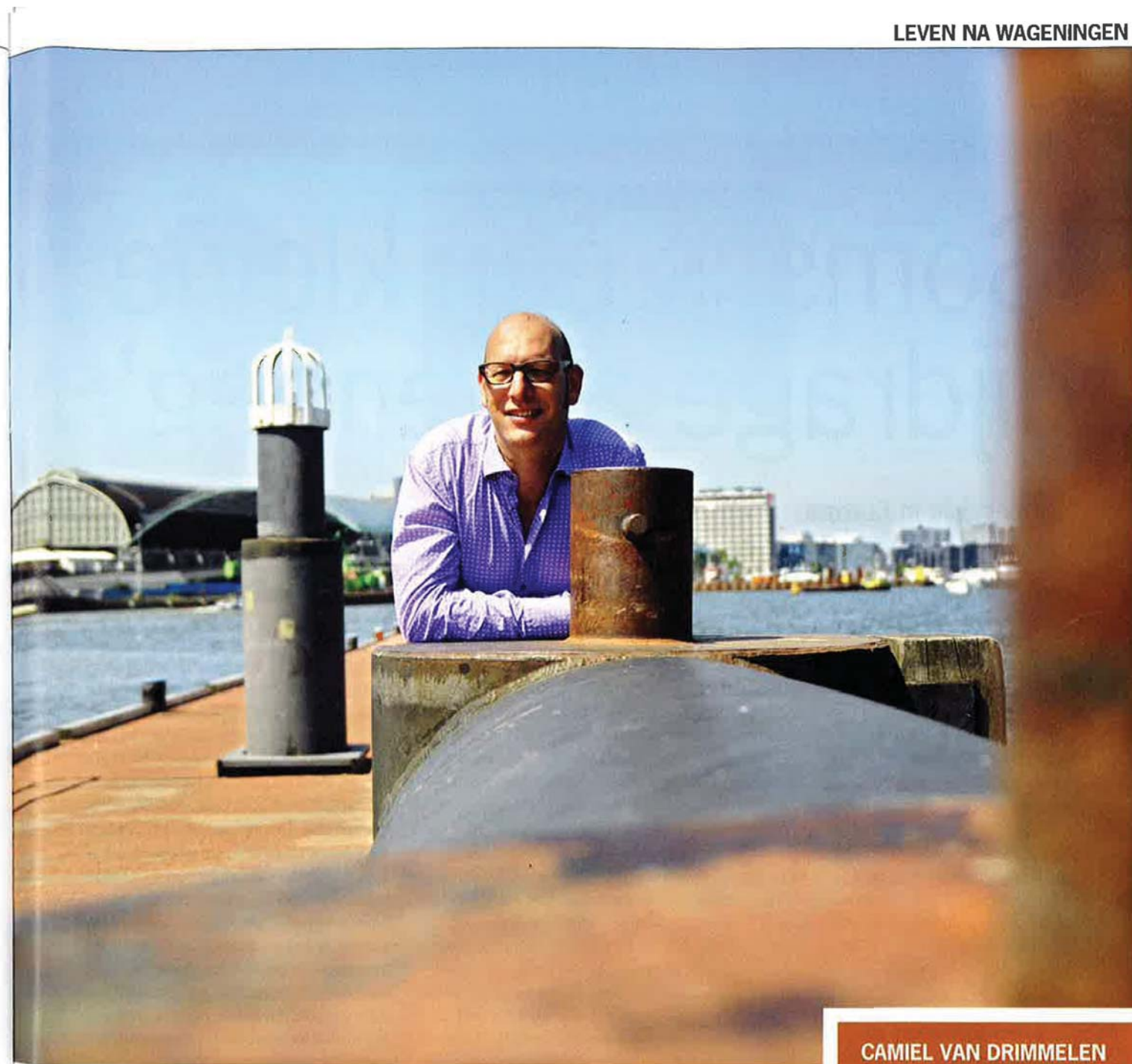
Tijdens de studie werden er hoge eisen gesteld, herinnert Van Drimmelen zich. 'Het was competitief en op ontwerpпрактика gaven docenten, die heel bot konden zijn, af en toe wel heftige kritiek. Ontwerpen werd als iets mystieks gepresenteerd. Er gelden 'geheime' regels, waar je zelf maar achter moet zien te komen. En als je ze eenmaal door hebt, kun je ze vervolgens weer laten liggen.' Studiegenote Hanneke Kijne benadert het landschap ook nog steeds vanuit de geologie, de bodemkunde, de watersystemen, de historie en een integratie van al die aspecten. Maar het echte ontwerpwerk heeft ze naar eigen zeggen in de praktijk geleerd. 'Tijdens de studie moest je echt moeite doen om een beeld te krijgen van het werk in de praktijk. Wij waren nog niet af, na de studie.'

FLEXIBELE PLANNING

In haar vakgebied is een spannende periode aangebroken, meent Kijne. Er is veel meer vraag naar flexibele planning. 'Vroeger stonden de grootte van de kavel en het type woning vast bij een stedenbouwkundig plan. Nu

moeten grootte en type aangepast kunnen worden, afhankelijk van de markt. Ook kijken we nadrukkelijker naar wat we hebben aan bestaande gebouwen en beplanting en hoe we die beter kunnen gebruiken.' HOSPER heeft ook *guerrilla gardening*-acties gehouden, waarbij bomen werden geplant op braakliggende terreinen. 'De wetgeving biedt eigenlijk geen ruimte voor tijdelijke natuur, maar het is interessant om te kijken wat je daarmee kunt doen.' De Dienst Ruimtelijke Ordening in

Amsterdam zoekt ook manieren om goed te plannen in tijden van onzekerheid, beaamt Van Drimmelen. 'De stedenbouw staat op zijn kop. We denken meer in contouren en grote lijnen in plaats van in gedetailleerde eindbeelden. Met de ontwikkeling van IJburg 2 beginnen we eerst met een klein eilandje, daarna kijken we hoe de markt zich ontwikkelt. Als gevolg van de veranderende financiële stromen en de snelle maatschappelijke veranderingen moet je veel soepeler manoeuvreren.'

CAMIEL VAN DRIMMELEN

Leeftijd: 43

Studie: Tuin- en landschapsarchitectuur 1987 – 1994

Werk: Senior-planoloog Dienst Ruimtelijke Ordening gemeente Amsterdam

WAAR KOMEN LANDSCHAPSARCHITECTEN TERECHT?

Tussen 1970 en augustus 2011 hebben 1955 mensen de master Landscape Architecture and Planning of de voorlopers van deze studie afgerond. Hiervan is 61 procent man en 39 procent vrouw. Bij de start van hun loopbaan werken alumni vooral bij commerciële bureaus. Naarmate hun carrière vordert, komen ze ook meer bij de (rijks)overheid terecht en vervullen ze vaker management- en directiefuncties. Een derde van alle afgestudeerden werkt in het bedrijfsleven, bij een ingenieurs- of adviesbureau. Nogmaals een derde is werkzaam bij de (rijks)overheid. Zo'n 10 procent is in dienst bij een universiteit of onderzoeksinstituut. Bron: KLV Wageningen Alumni Network.